

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Ирен Йорданова Пелтекова,

Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

член на научно жури съгласно Заповед № ЗП-685 от 28.06.2024 г.

на Ректора на НСА „Васил Левски“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ...

Тема на дисертационния труд: „Методика на обучение на казак куреси при ученици 5-11 клас в общообразователните училища в Република Казахстан“

Автор на дисертационния труд: Талгат Адилханович Конаев, докторант в редовна форма на обучение по докторска програма „Физическо възпитание в образователната система“. Обучението на дисертанта е организирано от катедра „Теория на физическото възпитание“ при факултет „Педагогика“ на Национална спортна академия „Васил Левски“, София

Научни ръководители: доц. Владимир Чернев, доктор (НСА) и к.п.н. проф. Жунисбеков, Жаксыбек Ибрагимович (Казахстан)

Данни за процедурата и документацията

Като докторант Талгат Адилханович Конаев е зачислен със Заповед № ЗП-1582/28.10.2019 г. на Ректора на НСА „Васил Левски“ за докторант редовна форма на обучение, с тригодишен срок на обучение, считано от 01.11.2019 г. Със Заповед №ЗП-11921 от 06.12.2023 г. на Ректора на НСА „Васил Левски“ е наредено да бъде отчислен с право на защита, считано от 27.11.2023 г. След проведено вътрешно катедрено обсъждане разширен колегиум на катедра „Теория на физическото възпитание“ допуска дисертационния труд на Талгат Конаев до публична защита.

Представеният от Талгат Конаев комплект материали за участие в процедурата е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Наредбата за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в НСА „Васил Левски“.

Процедурата до защитата на дисертационния труд пред Катедрения съвет е протекла законосъобразно, представени са необходимите документи на членовете на научното жури.

Кратка информация за автора

Талгат Адилханович Конаев е майстор на спорта по борба. Той е роден през 1984 г. и в периода 2001-2005 г. учи в Казахската академия за спорт и туризъм, гр. Алмати, Казахстан, където завършва със специалност „треньор по борба“. От 2005 г. досега работи в Академията за спорт и туризъм, катедра „Борба“ като към момента е старши преподавател.

Талгат Конаев преминава през различни обучителни курсове и придобива лиценз за съдия по борба – 1-ва категория, компетенции в областта на спортния и лечебния масаж, организира национални състезания в Казахстан, участва в рекламни клипове, притежава технически умения при работата с пакета от приложения „Microsoft Office“.

Актуалност на изследването и познаване на проблема

Предизвикателствата пред учителите по физическо възпитание са много. Все по-трудно е учениците да бъдат мотивирани за активно участие в учебните часове. Нивото на съвременната образователна система и активността на учениците са пряко зависими от иновациите, които учителят въвежда в учебния процес. Това поражда необходимостта от въвеждане на новости в обучението по физическо възпитание. Същевременно с това трябва да се съхранят методите на обучение, доказали своята висока ефективност през годините. Именно в това съчетание се откроява актуалността на разработката. Дисертацията има принос в две посоки: първата е свързана с умелото и съвременно адаптиране на обучението по традиционни бойни изкуства (казахска борба и джудо) за широк кръг от млади хора в общообразователни училища като се акцентира към индивидуалните им потребности, и втората е свързана с надграждане на знанията на спортните педагози с цел по-добро професионално развитие, което е пряко свързано с удовлетворяване на потребностите на учениците.

Докторантът Талгат Конаев очертава възможности за бъдещи изследвания, които намират пресечни точки както между училищното спортно образование и селекция на ученици за специализирана тренировъчна подготовка по бойни изкуства, така и във връзката между подобряване на квалификацията на учителя и активността на ученика.

Талгат Конаев демонстрира познаване за структурата и закономерностите на педагогическия процес по физическото възпитание и целите на бойните изкуства – казак куреси и джудо.

Общо описание на структурата на дисертационния труд

Докторантът е изготвил дисертация с обем от 163 страници. Съдържанието е съставено с уместно преплетени и логично свързани части – въведение, три глави, изводи и препоръки, списък с използваната литература, нормативни препратки, определения, съкращения и приложение. Трудът е онагледен с 36 диаграми и 32 таблици. В библиографията са включени 150 източника, от които 142 на руски език, 11 на казахски език и 1 на испански език. Въз основа на резултатите от своята научна разработка авторът е извел шест извода и е направил шест препоръки към прилагането на методиката на обучение по

казахска борба (казак куреси) и джудо в общообразователните училища в Република Казахстан. С включването в текста списък със съкращенията се допринася за недопускане на двусмислено разбиране на аббревиатурата. Отделно има 10 използвани Наредби и законови документи. Включването на нормативни документи е доказателство за уменията на докторанта да работи с различни ресурси. В края на дисертационния труд е представено 1 приложение (анкетна карта).

Текстът е добре структуриран, развитието на работата може да се проследи от съдържанието на дисертацията. Обемът и структурата на дисертационния труд позволява да се постигне целта и задачите на научното изследване. Използваните научни методи на изследване са подходящи. На терминологично и техническо равнище дисертацията е на необходимото ниво за такъв вид разработки.

Характеристика и оценка на основните части на дисертационния труд

Видно от заглавието и разработената материя дисертацията попада в докторската програма „Физическо възпитание в образователната система“ като изследва един малко познат на спортната общност проблем, свързан с методиката на преподаване на бойни изкуства и по-конкретно методиката на обучение по казахската борба – казак куреси в общообразователните училища в Р. Казахстан. Авторът съчетава в изследването си и популярното сред младежите в Казахстан японското байно изкуство – джудо.

Във въведението на дисертацията е направен обзор на актуалността на темата, която е насочена към методиката на обучение на ученици в часовете по физическо възпитание в общообразователните училища в Р. Казахстан със средствата на бойните изкуства – казак куреси и джудо. Прави впечатление, че наравно с образователните, оздравителни и възпитателни задачи Талгат Конаев разглежда бойните изкуства като културно наследство, което играе важна роля за формирането на личността на ученици родени през 21 век. Чрез въведението дисертантът запознава читателя с проблема на изследването, научната новина, водещата идея, теоретичната и практичната значимост на изследването, методологичните основи, достоверността и обосноваността на научните резултати. Талгат Конаев представя личния си принос в научното търсене и прави последователно описание на процесите, през които преминава, за да ни представи цялостната си разработка.

Първа глава е теоретико-обзорна. В нея са представени цитирания от 97 литературни източника, чиито автори са изследвали проблемите свързани с целите, задачите и перспективите за развитие на физическото образование в училищата в Казахстан. Отделено е внимание на вътрешно училищния контрол и оценка на образователния процес в рамките на учебната година. Докторантът представя третия час от програмата по предмета „Физическа култура“ като възможност за увеличаване на двигателната активност на учениците и начин за привличане на деца за спортни секции по вид спорт. Талгат Конаев, въз основа на литературния анализ, основателно прави аргументирана връзка между заниманията с казак куреси и джудо и хармоничното физическо развитие, здравето, психологическото и социално състояние на учениците, и

формирането на личностните им качества. В подточка 1.4 авторът изяснява сходствата и различията в принципите, подходите и методите на обучение между казак куреси и джудо. Представена е кратка статистическа справка за разпространението на споменатите спортове и броя на занимаващите се в Р. Казахстан от 2010 г. до 2020 г.

Прочита на първа глава дава основание да се обобщи, че докторатът Талгат Конаев има познания за педагогическия процес, възрастовите и психологическите особености на учениците, и спецификата на методиката на преподаване на бойните изкуства, пряко свързани с изследвания проблем. Въз основа на изложението се добива пълна представа за предстоящата същност на дисертационния труд.

Във втора глава е представена методологията на изследването и контингента от изследвани лица. За осъществяване на целта на разработката, докторантът си поставя четири изследователски задачи. Използва методите: литературен обзор, педагогическо наблюдение, анкетен метод, беседа, експериментално изследване, математически и статистически методи, и анализ резултатите. За целите на изследването докторантът е подготвил две тестови батерии. Едната тестова батерия е насочена към изследване на физическото развитие и физическите качества на учениците и съдържа 8 показателя, а другата е насочена към специфичната техническа подготовка и съдържа 3 показателя. За целите на изследването е приложен и теста на Спилбъргър за измерване на нивото на тревожност на учениците. От основно значение за качеството на изследването е проведената анкета със 100 тренъори оценяващи експерименталната методика за обучение по казак куреси и джудо в общообразователните училища в Р. Казахстан. Изследваните лица са разпределени на лотариен принцип в две групи: експериментална група 15 ученици и контролна група 15 ученици на възраст от 11-годишна възраст до 16-годишна възраст (от 5 до 11 клас). В групите учениците са подбрани според възрастта си и така са формирани три групи: 11 – 12-годишни, 13 – 14-годишни и 15 – 16-годишни. Експерименталната работа е осъществена през учебната 2020/2021 година в средно общообразователно училище № 137 в гр. Алмати. Втора глава завършва с изведена и логично формулирана работната хипотеза на изследването.

Главата не е обемна по страници, но е много съществена и има голяма информативна стойност.

Трета глава е с основен приносен характер и е доминиращо изследователска. Тя включва основните резултати от проведената анкета с тренъори, изследваните показатели по тестовите батерии (входни и изходни измервания за двете групи и по възраст) и резултатите от теста на Спилбъргър. Получените количествени резултати са много добре представени в табличен вид и с диаграми, което допринася за бързото възприемане и сравняване на представената информация. Направен е много добър коментар на получените резултати. В глава 3.2 в табл. 15, 16 и 17 са представени тематико-календарни учебните планове с експерименталната методика за трите групи. Указано е разпределението по време за изпълнение на упражненията, темите и количеството на уроците, и формата на организация на часовете. Напълно подкрепям включването на лекционни часове в

програмата. От представената информация може да се заключи, че методиката, по която е работено с експерименталната група е разработена, налична и достъпна. Талгат Конаев умело представя използваните методи: игрови, състезателен и метод на строго регламентирани упражнения като съпоставя начинът на използването им както в експерименталните, така и в контролните групи. Коректно са описани и прилаганите национални подвижни игри в работата с експерименталните групи. Направените анализи на t-критерия на Стюдънт допълва достоверността на направеното емпирично изследване. Интерес представляват резултатите за установяване на нивото на тревожност учениците и връзката с мотивацията, усвояване на техниката и представянето в състезания. Подточка 3.5 представлява обобщение от дисертанта за извършената изследователска работа.

Направените изводи и препоръките, които прави авторът са коректни, обосновани и конструктивни.

Основни приноси в дисертационния труд

Основните приноси на дисертационния труд са безспорни и със значимост към спортната наука, теорията и практиката. По своя характер приносите в дисертацията могат да бъдат определени като конкретизиране и обогатяване на съществуващи знания, които са модифицирани за решаване на посочен проблем с формулирани изводи и препоръки. Посочените приноси са достатъчни за образователната и научна степен доктор.

Смятам за целесъобразно приносите да се структурират в две групи.

Първата група е с научно-приложни характер:

- ✓ На базата на задълбочено проучване на теоретичните концепции за значението на предмета „Физическо възпитание“ и съществуващите практики е извършен сериозен анализ на взаимовръзката между физическото и умствено развитие, психическото здраве на учениците и ангажираността на спортните специалисти да запознават младите хора с традиционните за страната си спортове.
- ✓ Резултатите от направеното проучване сред треньори по казак куреси и джудо доказва, че спортните педагози имат желание да прилагат нови методи за обучение в образователния процес, а самите те регулярно да обогатяват своите знания с актуални педагогически тенденции. Това е съвременният път за удовлетворяване на потребностите на учениците.
- ✓ Допълнена е цялостната картина за връзката между нивото на тревожност в ученическа възраст, спортното представяне и мотивацията за участие в спортни занимания. Обособена е необходимостта от разработването на редовен мониторинг, който да следи как децата се справят с ежедневния стрес в училище.

Втората група е с конкретен практико-приложен характер, където се отнасят:

- ✓ Създаваната и апробираната от автора методика за спортна подготовка по казак куреси и джудо в общообразователните училища, която научно доказва предимствата си и може да се ползва от други педагогически специалисти.
- ✓ Реализираното изследване представя задълбочено проучване на физическото развитие, физическите качества и техническите умения по казак куреси и джудо на ученици между 11-16-годишна възраст. Данните предоставят сериозни емпирични доказателства, че традиционните методи на обучение могат да се адаптират и да бъдат успешно прилагани в съвременни условия.

Публикации по дисертационния труд и автореферата

Посочени са четири публикации, представени като доклади в международни научни конференции. Три от публикациите са самостоятелни и една е в съавторство, като Талгат Конаев в първи автор. Може да се приеме, че публикациите на докторанта са достатъчни и че в тях са публикувани основните моменти на дисертационния труд. Явно е, че идеите и научните постижения на докторанта са получили обществено признание и се използват от научната общност.

Авторефератът е двуезичен с обем от 53 страници от тях 28 са на български език и 25 на руски език. В него много синтезирано е представена структурата на разработката и основните аспекти от методологията и анализът на получените резултати от изследването.

Мнения, препоръки и въпроси

Към представения за рецензиране дисертационен труд има предпоставка да се направят някои бележки и предложения, които могат да послужат за подобряване на повнататъшната работа на докторанта.

- От заглавието не се разбира, че в предмета на изследването са включени два вида спорт – казак куреси и джудо. Това ограничава възможностите за използване на разработката от специалисти по джудо, ако прочетат само заглавието.
- Целесъобразно е да се посочи какъв процент от заниманията в експерименталната методика са отделени за казак куреси и какъв за джудо, или експерименталната методика е комбинация от двете бойни изкуства. Този въпрос не е изяснен добре.
- При представяне на контингента на изследвани лица не се разбира точния брой на изследваните лица. Правя следното питане: В изследването са участвали 30 ученици (15 в ЕГ и 15 в КГ) или в трите възрастови групи е имало по 30 ученици т.е. изследваните лица са 90?
- Позволявам си да отбележа, че според мен увода е ненужно дълъг, на места в текста в дисертацията има повторения, които могат да се съкратят.

Направените забележки не променят положителната оценка за съдържателния характер и наличието на съществени приноси на докторския труд. Те имат смисъл на предложение за подобряване на неговите качества.

Моля докторанта да отговори на следния въпрос:

В какъв национален спорт може да се включат момичетата в общообразователните училища в Република Казахстан ?

Лични впечатления за докторанта

Нямам лични впечатления от докторанта, защото не съм имала предварително контакти с него. От дисертацията и публикациите мога да правя изводи, че са подготвени от отлично квалифициран и рационално мислещ изследовател, който добре познава проблемите на педагогиката на обучение по физическо възпитание в образователната система, и прецизно отразява постиженията на другите автори в тази област.

Заклучение

Рецензираният дисертационен труд „Методика на обучение на казак куреси при ученици 5-11 клас в общообразователните училища в Република Казахстан“ разработен от Талгат Адилханович Конаев, има принос както за обогатяване на теорията и методиката на спортната подготовка по казак куреси и джудо, така и за спортната практиката в училищното физическо образование. В своята разработка авторът достига до обосновани изводи и дава практически ориентири. Докторантът има задълбочени познания в тази област и притежава умения да реализира самостоятелни научни изследвания.

Обобщението е, че Талгат Конаев представя цялостен текст с научно-приложна и практическа стойност, който отговаря на изискванията за дисертация.

На базата на направените анализи, изводи и обобщение относно дисертационният труд, авторефератът и публикациите препоръчвам на членовете на почитаемото научно жури да вземат решение да бъде присъдена на Талгат Адилханович Конаев ОНС „доктор“ по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ...

06.08.2024 г.

Рецензент:

Проф. д-р Ирен Пелтекова